

22.1.2024

Kunta- ja alueosasto

Keski-Uudenmaan hyvinvointialueen lainanottovaltuuden muuttamista koskevan päätöksen valmisteluryhmä

Tausta ja valmisteluryhmän asettaminen

Hyvinvointialueesta annetun lain 15.1 §:n mukaan valtioneuvosto päättää vuosittain valtiovarainministeriön esityksestä hyvinvointialueen tilikausittaisen valtuuden määrästä pitkäaikaisen lainan ottamiseksi. Hyvinvointialue saa ottaa lainaa päätöksen mukaisen määrän lain 16 §:ssä tarkoitetun investointisuunnitelman mukaisten investointien rahoittamiseksi. Valtioneuvosto on tehnyt 1.6.2023 päätöksen hyvinvointialueiden lainanottovaltuuksista vuodelle 2024. Päätöksen mukaan Keski-Uudenmaan hyvinvointialueella ei ole lainanottovaltuutta.

Hyvinvointialueesta annetun lain 15.3 §:n mukaan valtioneuvosto muuttaa hyvinvointialueen lainanottovaltuutta, jos investointi on välttämätön hyvinvointialueen järjestämisvastuulle kuuluvien palvelujen tuottamisen jatkuvuuden kannalta tai lainsäädännössä edellytettyjen palvelujen turvaamiseksi eikä investointitarvetta voida kattaa muulla tavoin. Lainanottovaltuuden muuttamisesta voidaan päättää hyvinvointialueen hakemuksesta tai valtiovarainministeriön, sosiaali- ja terveysministeriön tai sisäministeriön aloitteesta.

Keski-Uudenmaan hyvinvointialue on jättänyt valtiovarainministeriölle hakemuksen lainanottovaltuuden muuttamisesta 6.11.2023.

Lain mukaan valtiovarainministeriö asettaa lainanottovaltuuden muuttamista koskevan päätöksen valmistelua varten valmisteluryhmän, johon valtiovarainministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö ja sisäministeriö sekä asianomainen hyvinvointialue nimeävät edustajansa.

Valmisteluryhmän tehtävänä on arvioida lainanottovaltuuden muuttamisen edellytyksiä, tarvittavan lainanottovaltuuden suuruutta sekä hyvinvointialueelle asetettavia ehtoja. Arviointi perustuu hyvinvointialueen taloutta ja toimintaa koskevan tiedon perusteella tehtyyn kokonaisarvioon.

Valtiovarainministeriö asetti 28.11.2023 Keski-Uudenmaan hyvinvointialueen lainanottovaltuuden muuttamista koskevan päätöksen valmisteluryhmän. Valmisteluryhmän puheenjohtajana toimi finanssineuvos Teemu Eriksson valtiovarainministeriöstä ja jäseninä olivat budjettineuvos Tero Tyni valtiovarainministeriöstä, erityisasiantuntija Jussi Lind sosiaali- ja terveysministeriöstä, erityisasiantuntija Jaana Määttä sisäministeriöstä sekä

rahoitus- ja talousjohtaja Päivi Tarsia Keski-Uudenmaan hyvinvointialueelta. Valmisteluryhmän toimikausi oli 29.11.2023–15.1.2024.

Asiantuntijoina valmisteluryhmän kuultavina olivat hyvinvointialuejohtaja Mikko Komulainen, hallintopäällikkö Sannamari Nousiainen, palvelujohtaja Susanna Pitkänen, palvelujohtaja Mari Patronen sekä palvelujohtaja Sirkku Pekkarinen-Keto Keski-Uudenmaan hyvinvointialueelta.

Lainanottovaltuuden muuttamisen edellytykset

Sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen uudistusta koskevan lainsäädännön eduskuntakäsittelyssä tarkennettiin hyvinvointialueen lainanottovaltuuden muuttamisen edellytyksiä hallituksen esitykseen (HE 241/2020 vp) verrattuna. Perustuslakivaliokunta painotti perusoikeuksien toteuttamisvelvoitteeseen kuuluvaa valtion vastuuta huolehtia siitä, että hyvinvointialueilla on käytännön edellytykset suoriutua tehtävistään, ja totesi, että sosiaali- ja terveysvaliokunnan oli syytä täydentää sääntelyä palvelutarpeiden edellyttämien investointien — laajasti ymmärrettynä — turvaamiseksi hyvinvointialueilla (PeVL 17/2021 vp). Sosiaali- ja terveysvaliokunta ehdotti lausunnon johdosta kiireellisyysedellytyksen poistamista. Valiokunta totesi mietinnössään (StVM 16/2021 vp), että tämän poiston myötä valtioneuvoston tulee muuttaa hyvinvointialueen lainanottovaltuutta aina, jos investointi on välttämätön hyvinvointialueen järjestämisvastuulle kuuluvien palvelujen tuottamisen jatkuvuuden kannalta tai lainsäädännössä edellytettyjen palvelujen turvaamiseksi eikä investointitarvetta voida kattaa muulla tavoin.

Keski-Uudenmaan hyvinvointialueen lainanottovaltuuden muuttamista koskevan hakemuksen mukaan hyvinvointialueella on välttämättömiä investointitarpeita vuodelle 2024. Nämä liittyvät erityisesti kiinteistöihin, joita käytetään ikääntyneiden asumispalveluissa, lastensuojelussa, vammaispalveluissa, perusterveydenhuollossa sekä kuntoutustoiminnassa. Keski-Uudenmaan hyvinvointialue toimii pääosin vuokratiloissa, eikä ole rakennuttamassa omaan taseeseen tiloja. Välttämättömiä investointitarpeita on myös tietohallinnossa sekä laite- ja kalustohankinnoissa.

Hyvinvointialue käyttää Kiljavan sairaalaa kuntoutustoimintaan, mutta kiinteistö on kallis, epäkäytännöllinen ja kalliin korjauksen tarpeessa. Sen logistinen sijainti on myös epäedullinen. Korvaavan tilan valmisteluun tarvitaan suunnittelun rahoitus, koska vuokrasopimuksen irtisanomisaika on rajattu ja ajan alkaessa hyvinvointialueella on oltava riittävän pitkällä oleva suunnitelma kiinteistön korvaamiseen. Tarkemman hankesuunnittelun jälkeen lainanottovaltuutta on mahdollisuus laajentaa korvaavan tilan järjestämiseen.

Hyvinkään Kotirinteen lastensuojeluyksikön rakentaminen. Kyseessä on oman palvelutuotannon osuuden kasvattaminen, mikä helpottaa kustannustenhallintaa

ja palvelujen mitoittamista sekä parantaa mahdollisuuksia vastata palvelutarpeen ja tarjonnan vaihteluihin.

Nurmijärvellä Etevan vammaispalveluyksikön uudet tilat. Kyseessä on huonokuntoisen kiinteistön korvaaminen.

Hyvinkäällä yhteisöllisen asumisyksikön rakentaminen. Yhteisöllinen asuminen keventää ikääntyneiden palvelurakennetta vähentäen ympärivuorokautisen asumispalvelun tarvetta, jolloin myös henkilöstön tarve vähenee ja kustannusrakenne kevenee.

Edellä kuvattujen hankkeiden lisäksi investointisuunnitelmaan sisältyy ajoneuvojen leasingia, hammashoitoyksiköiden kalustamista ja ICT-laitteita. Ohjelmistohankinnat sisältävät puhelin- ja chat-kokonaisuuden uusimisen sekä Kejo-turvallisuusviranomaisten yhteisen kenttäjärjestelmän.

Valmisteluryhmä toteaa, että hyvinvointialueella on korjausvelkaa kiinteistöissä ja palvelujen välttämätön rakennemuutos ikääntyneiden palveluissa raskaasta laitoshoidosta kevyempiin palveluihin edellyttää investointeja. Palvelujen jatkuvuuden turvaaminen edellyttää, ettei tilojen käyttö keskeydy niiden huonokuntoisuuden vuoksi.

Valmisteluryhmä katsoo, että Keski-Uudenmaan hyvinvointialueen tilanteessa lain tarkoittamassa mielessä välttämättömiä investointeja vuonna 2024 ovat:

- Kiljavan sairaalan korvaavan kuntoutustoiminnan tilojen suunnittelu 3 450 000 euroa,
- Hyvinkään kotirinteen lastensuojeluyksikön tilahanke 6 500 000 euroa,
- Nurmijärven korvaava vammaispalvelun tilahanke 7 500 000 euroa,
- Hyvinkään yhteisöllisen asumisen tilahanke 16 000 000 euroa,
- ICT ohjelmistot 650 000 euroa,
- Laitte- ja kalustohankinnat 500 000 euroa,

Välttämättömien investointien määrä 34 600 000 euroa perustuu hyvinvointialueen esittämään arvioon. Valmisteluryhmä ei ole arvioinut yksittäisten irtaimen omaisuuden hankintojen välttämättömyyttä, minkä vuoksi lainanottovaltuuden muuttamiselle esitetään välttämättömyyteen liittyvää ehtoa. Muutetulla lainanottovaltuudella rahoitettavien investointien välttämättömyys olisi arvioitava hyvinvointialueella ennen investointien toteuttamista.

Välttämättömiä investointeja tai investointeja vastaavia sopimuksia ei ole hyvinvointialueen mukaan mahdollista kattaa tulorahoituksella, rahavaroilla tai omaisuuden luovutustuloilla.

Valmisteluryhmä esittää, että Keski-Uudenmaan hyvinvointialueen lainanottovaltuus vuodelle 2024 olisi 34 600 000 euroa. Lainanottovaltuudella rahoitetaan investointeja vastaavia sopimuksia 33 950 000 euroa, jolloin tarvittavaksi pitkäaikaisen lainan määräksi muodostuu 650 000 euroa. Omaisuuden luovutustuloja hyvinvointialue ei ole arvioinut saavansa.

Vuoden 2024 lainanottovaltuutta voi käyttää myös myöhempinä vuosina vuoden 2024 aikana käynnissä olevia tai käynnistettäviä hankkeita varten nostettaviin pitkäaikaisiin lainoihin.

Lainanottovaltuuden muuttaminen johtaa hyvinvointialueen lainanhoitokykyä suurempaan lainamäärään. Tämän vuoksi valmisteluryhmä esittää lainanottovaltuuden muuttamiselle ehtoa, jonka mukaan hyvinvointialueen olisi laadittava tuottavuus- ja taloudellisuusohjelma, joka varmistaa hyvinvointialueen lainanhoitokyvyn pitkällä aikavälillä.

Hyvinvointialueelle asetettavat ehdot

Valmisteluryhmä esittää, että lainanottovaltuuden muuttamiselle asetetaan seuraavat ehdot:

- Lainanottovaltuutta on mahdollista käyttää ainoastaan investointeihin ja investointeja vastaaviin sopimuksiin, jotka ovat hyvinvointialueesta annetussa laissa tarkoitettulla tavalla välttämättömiä hyvinvointialueen järjestämisvastuulle kuuluvien palvelujen tuottamisen jatkuvuuden kannalta tai lainsäädännössä edellytetyjen palvelujen turvaamiseksi. Hyvinvointialueen tulee varmistaa ennen investointien ja investointeja vastaavien sopimusten toteuttamista niiden laissa edellytetty välttämättömyys sekä se, että investointitarvetta ei voida kattaa muulla tavoin kuten pitkäaikaisen lainan sijaan rahavaroilla, avustuksilla, hankerahoituksella tai muulla rahoituksella.
- Lainanottovaltuutta saa käyttää vain esitettyihin hankkeisiin enintään esitetyt määrät.
- Hyvinvointialue laatii ja toimittaa valtiovarainministeriölle 15.4.2024 mennessä tuottavuus- ja taloudellisuusohjelman, joka varmistaa hyvinvointialueen lainanhoitokyvyn pitkällä aikavälillä ja turvaa lakisääteiset palvelut. Ohjelma sisältää palvelujen tuottavuutta parantavat toimenpiteet ja niiden mitattavissa olevat taloudelliset vaikutukset. Valtiovarainministeriö voi hylätä ohjelman tai edellyttää ohjelman täydentämistä, jos on ilmeistä, että toimenpiteet eivät ole riittäviä lainanhoitokyvyn varmistamiseksi. Ilmoitus ohjelman hylkäämisestä tai tarpeesta täydentää ohjelmaa tulee antaa hyvinvointialueelle 30.4.2024 mennessä. Hyvinvointialue voi täydentää ohjelmaa valtiovarainministeriön

käsittelyn perusteella 30.5.2024 mennessä. Hyvinvointialue raportoi ohjelman toteutumisesta puolivuositain valtiovarainministeriölle.

Muita näkökulmia

Hyvinvointialueen tulee laatia talousarvio ja -suunnitelma siten, että se on hyvinvointialueesta annetun lain mukaan tasapainossa ilman hyvinvointialueiden rahoituksesta annetun lain 11 §:n mukaista hyvinvointialueen lisärahoitusta.

Hyvinvointialueen tulee toimittaa päivitetty investointisuunnitelma sosiaali- ja terveystieteiden ministeriölle, sisäministeriölle ja valtiovarainministeriölle hyvinvointialueista annetun lain 16 §:n mukaisesti hyväksyttäväksi.

Hyvinvointialueesta annetun lain 115 § mukaan hyvinvointialueen taseeseen kertynyt alijäämä tulee kattaa enintään kahden vuoden kuluessa tilinpäätöksen vahvistamista seuraavan vuoden alusta lukien. Tässä määräajassa tulee kattaa myös talousarvion laadintavuonna tai sen jälkeen kertynyt alijäämä.

Hyvinvointialueesta annetun lain 123 §:n mukaan valtiovarainministeriö voi käynnistää hyvinvointialueen arviointimenettelyn, jos hyvinvointialueen lainanottovaltuutta muutetaan.

Helsingissä 22.1.2024

Teemu Eriksson

Tero Tyni

Jussi Lind

Jaana Määttä

Päivi Tarsia